
THE SHOPSKI FESTIVAL DURING THE COVID-19 PANDEMIC: ATTITUDES, SATISFACTION AND VISION FOR THE FUTURE

Kamelia Petkova

Institute of Philosophy and Sociology, Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria,

kamelia.petkova@gmail.com

Abstract: The report presents the results of an empirical sociological study conducted in the spring of 2021 in the city of Elin Pelin. The main research methods for verifying the research objective are in-depth interviews, focus group discussions and participatory observation. The focus of the study is how a local folklore festival, its organizers and guests define the relationship between its symbolic and economic significance at the level of local identity. The research interest is aimed at analyzing the "new festivity" as a result of the consequences of the global epidemiological crisis Covid-19. The local festival is seen as a joint action, an initiative of a given local community providing a range of development opportunities, both for the community as such and also for the settlement in which it is held. By their nature, local festivals are practices in which all members of the community are equal; they share a common experience, a certain type of relationship is built that supports community consensus and identification. Local holidays have a huge impact on the local community as they generate a number of benefits. Festivals not only restore social unity and structure, but also represent a dynamic mechanism by which community is redefined and changed over time. In the specialized literature, when studying these events, special emphasis is placed on the fact that they are associated with a certain type of social relations both between community members as participants and observers of the events, and with external guests as their spectators and/or participants. In this way, holidays are both a basis for community identity and a basis for solidarity among local people. Therefore, local holidays have their own energy that sets them apart from other similar events/initiatives and in this sense they are the antithesis of alienation and social isolation. When studying the specifics of local holidays, an important essential element is that they provide an opportunity for all members of the community to participate in activities, without discrimination based on ethnic origin, age, gender, sexual orientation, religion. This strengthens the local capacity to deal with the effects of all kinds of hazards and disasters, including the Covid 19 pandemic. The lasting involvement of local people in the life and problems of the community sustainably strengthens and develops the assets, interests, activities and networks of cooperation that and daily deal with community issues and thereby accumulate expertise and experience in dealing with unstable community conditions and hazards. Based on the results of the conducted qualitative studies, an attempt will be made to bring out the main structural elements of a folklore local celebration held every year in the town of Elin Pelin, recreating centuries-old traditions and carrying assets of the local communities.

Keywords: Local communities, festivals, holidays

ШОПСКИЯ ПРАЗНИК ПО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЯ ОТ КОВИД-19: НАГЛАСИ, УДОВЛЕТВОРЕНОСТ И ВИЗИЯ ЗА БЪДЕЩЕТО

Камелия Петкова

Институт по философия и социология при БАН, kamelia.petkova@gmail.com

Резиме: В доклада се представят резултати от емпирично социологическо изследване, проведено през пролетта на 2021 г. в град Елин Пелин. Основните изследователски методи за верифициране на изследователската цел са дълбочинните интервюта, фокус груповите дискусии и включеното наблюдение. Във фокуса на изследването е начинът, по който местен фолклорен фестивал, неговите организатори и гости дефинират връзката между символната му и икономическа значимост на ниво местна идентичност. Изследователският интерес е насочен към анализиране на „новата празничност“ в следствие последиците от глобалната епидемиологична криза Ковид-19. Местният празник се разглежда като едно съвместно действие, инициатива на дадена локална общност предоставяща набор от възможности за развитие, както за общността като такава, а така също и за населеното място, в което се провежда. По своята същност, местните празници са практики, при което всички членове на общността са равни; те споделят общ опит, изграждат се определен тип взаимоотношения, които поддържат общностния консенсус и идентификация. Местните празници оказват огромно влияние върху местната общност, тъй като те генерират редица ползи. Празниците не само възстановяват социалното единство и структура, а и представляват динамичен

механизъм, чрез който общността се предефинира и променя във времето. В специализираната литература, при изучаването на тези събития специален акцент се поставя на това, че те са свързани с определен тип социални връзки както между членовете на общността като участници и наблюдатели на събитията, така и с външни гости като техни зрители и/или участници. По този начин празниците са както основа на общностната идентичност, така и база за солидарност между местните хора. Следователно, местните празници притежават собствена енергия, която ги отличава от други подобни събития/инициативи и в този смисъл са антипод на отчуждението и социалната изолация. При изучаването на спецификите на местните празници, важен същностен техен елемент е и това, че те предоставят възможност за участие на всички членове на общността в дейности, без дискриминация по признаци етнически произход, възраст, пол, сексуална ориентация, религия. Това укрепя местния капацитет за справяне с последиците от всякакви видове опасности и бедствия, включително и пандемията от Ковид 19. Трайното ангажиране на местните хора в живота и проблемите на общността устойчиво затвърждава и развива активите, интересите, дейностите и мрежите за сътрудничество, които и ежедневно се занимават с общностни въпроси и по този начин акумулират експертиза и опит за справяне с нестабилни общностни състояния и опасности. На базата на резултати от проведените качествени проучвания, ще бъде направен опит да се изведат основните структурни елементи на един фолклорен местен празник, провеждан всяка година в гр. Елин Пелин, пресъздаващ вековни традиции и носещ активни на локалните общности.

Ключови думи: локални общности; местни празници, ползи; местни актьори

В съвременното глобално общество, в което все повече се говори за ролята и значението на дигитализацията и приложението на информационните технологии в ежедневието, местните фолклорни празници продължават да бъдат чакани и желани, както от страна на местната локална общност, а така също и от гости и посетители. Разглеждани като значим общностна инициатива, те акумулират в себе си енергията на локалните общности, предоставяйки възможност на всеки гост /посетител да се докосне до традициите и културата на населеното място, в което се организират. По своята същност тези събития оказват огромно влияние върху местната общност, тъй като те предоставят редица възможности за развитие и творческа изява. Те имат както културен, а така също и социален, и икономически потенциал, тъй като способстват за запазването и съхраненето на локалната общност като такава. Базирайки се техните същностни характеристики, следва да подчертаем една важна тяхна особеност, свързана с това, че тези празници от една страна могат да бъдат разглеждани като събития, обвързани с древните традиции и обичаи на конкретната общност в даденото населено място, а от друга чрез тях се поддържат и укрепват взаимовръзките между членовете на общността, правейки ги по единни и задружни в съвременния глобален свят. В специализираната литература, при изучаването на тези тематични събития специален акцент се поставя на това, че те са свързани с изграждането на определен тип социални взаимоотношения както между членовете на общността като участници и наблюдатели на събитията, така и с външни гости като зрители и/или участници. По този начин празниците са както основа на общностната идентичност, така и база за укрепване на солидарността между местните хора. Следователно, местните празници притежават собствена енергия, която ги отличава от други подобни събития/инициативи. Изградените взаимоотношения по време на подготовката, организацията и провеждането на местните празници ги правят социологически значими и предизвикват академичния интерес към изучаването им.

В рамките на реализираното емпирично социологическо проучване бе проведено включено наблюдение на Фолклорен фестивал „Шопски празник“ (гр. Елин Пелин, 31 май 2021 г.), който представлява общинска инициатива, провеждана от 1971 г. насам. Ето и неговата история:

- *“Началото на този празник е месец май 1970 година и се поставя по идея на Благой Стратев, режисьор, местен, шоп, съответно идея, която той поднася на тогавашния кмет Стоян Александров, прието е радушно от местното ръководство и до този момент 2021 няма година, в която изданията на шопските празници да бъдат прекъсвани“ (представител на местна власт, община Елин Пелин)*

Извършеното включено наблюдение беше допълнено и с две дълбочинни интервюта с представител на местната власт и едно с деец на местното Читалище. Макар и изследването на конкретното място и фестивал да не претендира за представителност за цялата страна, случаят на Елин Пелин е близък до тези на редица областни градове в България, останали в сянката на демографското и икономическо развитие на столицата и на най-големите градове като Пловдив, Варна и Бургас. Градът се намира встрани от основните туристически маршрути и дестинации по черноморското крайбрежие и далеч от големите спа курорти и центрове за зимни спортове. Съответно, той споделя последиците от редица неблагоприятни икономически, социални и демографски процеси, свързани със застаряването на населението, намаляването на лицата в

трудова активна възраст и недостига на работна ръка в множеството логистични центрове изградени в периферията на града. На фона на съществуващите в града социално-икономически проблеми и кризи, включително настоящата от Ковид-19, като основен се налага следният изследователски въпрос: какъв е смисълът на един фолклорен фестивал в град като Елин Пелин?

В научната литература, редица изследователи отчитат важността и значението на фолклорните фестивали, от гледна точка на потенциала, който имат, за да ревитализират общностите (Falassi, 1987), и да служат като основен ресурс за инфраструктурно преустройство и културно и икономически обновяване. (Raj, 2003). В монографията на Джералд Крийд, посветена на кукерските празници, антропологът-българист изследва до каква степен те разкриват местни културни ресурси, които биха могли да бъдат използвани за облекчаване на въздействията на постсоциалистическите трансформации върху живота на общността. (Creed, 2011).

Тяхна същностна черта е и това, че те допринасят за подобряване на качеството на живот в региона, мотивират създаването на уникални дейности, изграждат информираност за различни типове културно наследство и действат като източник на гордост в общността (Richards & King, 2022) Не на последно място тяхната атрактивност се мобилизира от общностите с цел запазване на обществени услуги, които се считат за застрашени: напр. на местното училище и медицинска служба чрез привличане на нови заселници в обезлюдяващ се район. Икономическият ефект от тяхното провеждане често пъти се свежда до повишаване на приходите от туризма и намаляване нивото на безработица, макар и в краткосрочен план (Bennett & Woodward, 2014):

- *„Определено по време на този празник бизнеса оживява. В седмицата, в която се провеждат различни тематични събития, хората празнуват, веселят се, събират се. Заведенията са пълни, както с гости на града, а така също от местни хора. Развива се търговията, особен интерес се проявява към уникалните сувенири, които местни търговци изработват специално за празника“ (представител на местното Читалище, община Елин Пелин).*

Шопския празник дава на местното население и възможност да сподели с останалите посетители своите обичаи и музика, правейки си съпричастни с миналото (Richards & King, 2022). В тази връзка, Дийма Канеф проследява „политиките на времето“ в „образцово“ българско село, като анализира множество официални и неофициални артикулации на миналото и традициите в техните политически и социални контексти, както и като местни символни ресурси (Kaneff, 2004):

- *„Този празник изгражда не само доверие между местните, но дава по-скоро примесена гордост, умиление и гордост,.. това че още продължаваме традициите, че сме техни пазители и продължители. Родовите среци на Църквето е много вълнуващо. Всичко започва с тях. Това е денят , с който започваме – Петдесетница – Денят на Свети дух. На този ден на едно специално обособено място се събират родовете на Елин Пелин. Всеки род има своя килия и празнува самостоятелно, поповете си правят литургия, всеки си прави курбан и се освещава. Всяка година кмета на Елин Пелин минава и се поздравява с всички жители, които празнуват там“ (представител на местна власт, община Елин Пелин).*
- *„Мотото на този шопски празник е „Завръщане на традициите“ – такива каквито са били, имаше леко осъвременяване, попфолк, но след 2016 г. категорично се завърнахме към традициите с участието на абсолютно всички фолклорни състави, които са определено с акцента на живия фолклор“ (представител на местна власт, община Елин Пелин).*

Снимка 1. Логото на Шопския празник запазило се през годините

Имайки предвид същността на местните празници като тематични събития, следва да подчертаем че всеки един от тях има собствена енергия, която зарежда посетителите и гостите на града. Конкретно Шопския празник на гр. Елин Пелин по думите на заместник кмета на Общината впечатлява и привлича посетителите със собствен чар, привличайки гости от цяла България :

- „ Със своята автентичност, с богатството, което показва шопския фолклор. Този празник е наслада на зрителя, едно е удоволствие на участника, младите хора се докосват до живината на нашите дълбоки традиции. Празник, който всеки за себе си може да намери нещо в рамките на тази седмица“ (представител на местна власт, община Елин Пелин)

Както бе посочено по-горе, характерна и същността черта на този празник е неговата уникалност, която го прави “разпознаваемо” събитие, придобиващо популярност както сред местната общност, а така също и извън пределите на територията на населеното място, в което се провежда (Adema, 2017).

Шопския празник дава възможност за общуване между представителите на различни поколения и възрастови групи. Като проява на съвременната културна активност, той има енергията да преоформя традициите и обичаите на локалната общност, която не е еднородна по етнически и възрастов състав (Salvador & Pedersen, 2022). Бидейки участници или наблюдатели, този празник способства за изграждането на общностната идентичност, предоставяйки възможност за изграждане на определен тип социални взаимоотношения както между членовете на общността, така и между общността и външни зрители и/или участници (Saatci & Onsekiz, 2020).

На въпроса: “Според вас кой има най-голяма полза от този празник – жителите, местния бизнес?“, получаваме еднозначни по значение отговори:

- „Всички, защото просто едно е наслада на зрителя, едно е удоволствие на участника, младите хора се докосват до живината на нашите дълбоки традиции. Празник, който всеки за себе си може да намери нещо в рамките на тази седмица“ (представител на местна власт, община Елин Пелин);
- „Не мога да кажа кого по-точно, може би ползата е за всеки, като тя има различен характер. За общината ползата е, че прази града известен и това, че се спазва една традиция. За гражданите, това, че мога да бъдат заедно, да празнуват.

На снимка 2 и 3 са представени участниците в Шопски празник 2021 г. от различни възрастови групи и различни самодейни състави.

Снимка 2. Представител на Народно Читалище с. Григорово

Снимка 3. Фолклорен танцов ансамбъл „Пелинче“ гр. Елин Пелин

Източник: <https://www.facebook.com/Shopskipraznik/photos/pcb.118513097139723/118507027140330>

Според мнението на различни представители на местната власт и местното Читалище, този празник способства за насърчаване на гордостта на „шопите“. Той е чакан и желан, като чрез своята енергия прави общността по-единна и задружна, особено в периоди на изолация и отчуждение:

- *„Празникът оказва и то не малко влияние. Градът сякаш повече живее... Чрез организирането му се изгражда доверие между местните хора, и не само, по скоро примесена гордост, умиление и гордост,.. това че още продължаваме пазители и продължители. Родовите среци на Църквето е много вълнуващо...“ (представител на местна власт, община Елин Пелин)*

Снимка 4. Откриването на празника според традициите

Снимка 5: Най-младите участници във фестивала

Източник: <https://www.facebook.com/Shopskipraznik/photos/pcb.118513097139723/118507027140330>

В повечето случаи, празнуването на този празник за представителите на локалната общност е „бягство“ от ежедневието, от проблемите. Ден, в който емоциите и общуването между представители на различни етнически общности, между различни възрастови групи и поколения преобладават. Това е и отровния мотив, който мотивира външните посетители да станат част от това събитие:

- *„Гостите идват защото искат да се повеселят и посмеят в това трудно ежедневието. Повечето гости са близки и приятели на жителите на града. Те идват, за да бъдат заедно, да се видят и споделят мига с близките си“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);*

Характерна негова същностна черта, е, че често пъти съвместните действия на местни и външни за общността доброволци при организацията и провеждането му създават мрежи на сътрудничество и генерират гражданска ангажираност (Vrepan, 2007), които са важен ресурс за справяне с кризи. Гражданската инфраструктура на общността се състои от „колективната мъдрост“ и способност на общността да дефинира и разрешава проблеми, да формира доброволни сдружения (в частност и виртуални), които да се ръководят от общия интерес, както и да генерира организации за предоставяне на социални услуги на различни групи в нужда (Schoch-Spana et al. 2007). В условията на кризи от различен характер, каквато бе пандемията от Ковид 19, местните празници са още по-важни и значими за локалната общност. Организирането им в дистанционен формат, не е желана форма за празнуване, защото липсва живата връзка между участниците в събитието:

- *„По време на празника има го вълнението, очите, сълзите, защото се е стига и до там местните да плачат на конкретни изпълнения“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин).*

В редица случаи, този празник способства и за преодоляване на стереотипи и негативни обществени представи, спрямо определени групи лица. Резултатите от проведените дълбочинни интервюта с представител на местната власт и с представител на Народното Читалище позволиха да бъде идентифицирани и други ползи от провеждането на този празник за локалните общности. По своята същност, той е жизнеутвърждаващ. Той укрепва местната солидарност и в този смисъл е антипод на отчуждението и социалната изолация, пораждайки надежда за едно по-добро бъдеще, особено в периоди на кризи като пандемията от Ковид 2019:

- *„Ами сега за тези две години мога да го кажа, ако го рамкираме в пандемията, но в годините ние всеки ден можем да направим празник. Ние шопите можем всеки ден да направим празник. Дори и с настроението, дори и с това, че ще излязат извън рамката на вкъщи, на страха, не всеки разбира се, но по-голямата част. Един акцент с едно настроение е много по-различно от информацията, която ти се стоварва от телевизора и ти създава страха. Колкото да е полезна тази информация. Това нещо създаде сериозна психоза у хората, която не е много благоприятна при по-лабилни хора, което отключи и съвсем други заболявания, непознати за тях. Но силна е нашата душевност и*

природа, няма да се предадем и да се оставим“ (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин);

- „Подкрепям напълно организирането на този местен празник в бъдеще. И докато очите ми гледат ще се опитвам по всякакъв начин да се предава опита, просто защото това е нашата живинка, нашите традиции а ние сме длъжни да бъдем продължители. Защото трябва да помним, миналото, да градим бъдещето и да пазим нашите традиции. Без традиции трябва да бъдем скотове, няма живата сила, която ние трябва да черпим. Това е нашия живот. И в този ред на мисли ако се хванем за вашия въпрос „Един празник, с какво може да действа в една такава ограничена рамка – Ковид и пандемия“ , мога наистина да кажа, че наистина ние шопите се славим с това, че можем да излизаме от всяка ситуация, чрез нашия хумор, с уменията да се надсмиваме на себе си и можем да гледаме точно в такъв един аспект – защо да не се преборим и с една такава криза, защо тя трябва да бъде по-голяма от нас, като имаме възможност от собствената си природа – душевна природа, от която да извлечем положителното и да се надсмеем естествено. Гледаме сериозно, но можем да погледнем и леко, с иронията на сериозния вирус или това в световен мащаб бreme. В този ред на мисли сме се опитали да се съобразим с абсолютно всички заповеди и актове, на които сме били подвластни, но и в същото време нашето желание можем да излезем с малко настроение, да пречушим страха и рамките на ограниченията, естествено съобразени с изискванията в заповедите“. (мнение на представител на местна власт в гр. Елин Пелин, община Елин Пелин).

Проведеното теренно изследване с качествени методи позволи да бъде направено обобщението, че местните празници в България могат да бъдат разглеждани като практики, целящи да възпроизведат (или в ситуация на криза да възобновят) усещането за общностен континуитет, социална кохезия и солидарност. Всеки празник носи в себе си отпечатъка на миналото, като локалните общности са лице на това минало, в което традиционни феномени се обогатяват с нововъведени идеологически елементи и със социално-икономическа целе-рационалност (Li & Guangquan et al., 2020). „Изобретените“ общностни традиции и създадените на тяхна основа празници са значим културен ресурс, посредством който се засилват връзките между местните хора, изграждат се добри практики и механизми за вземане на решения, подкрепящи солидарността помежду им. Те са ценностният фундамент, върху който съществува общността и са основа за изграждане на стратегии за икономическа активност, на организации и дейности за взаимопомощ и др. Типичен пример в това отношение е Шопския празник - един фолклорен фестивал, който е чакан и желан от общността, дори и в периоди на кризи, каквато бе пандемията от Ковид 19. Той освен, че генерира в себе си енергията на общността, е символ на надеждата за едно по-добро и светло бъдеще. Като защитник на вековните традиции Шопския празник ще продължи да обединява жителите не само на населеното място, в което се провежда, но и на живущите в близките населени места.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

- Adema, P. (2017). *Festive foodscapes: iconizing food and the shaping of identity and place*. [Dissertation]. The University of Texas at Austin. <https://repositories.lib.utexas.edu/bitstream/handle/2152/2453/ademap68672.pdf>
- Bennett, A., Taylor, J., & Woodward, I. (2014). *The festivalization of culture*. Surrey. Ashgate Publishing limited. https://www.researchgate.net/publication/281430093_Festivalisation_of_Culture
- Brennan, M. (2007) „Placing Volunteers at the Center of Community Development”, *The International Journal of Volunteer Administration*, XXIV(4), 5-13
- Catastrophic Health Events*. Biosecurity and Bioterrorism: Biodefence Strategy, Practice, and Science, 5(1), 8-25 <https://www.facebook.com/Shopskipraznik/photos/pcb.118513097139723/118507027140330>
- Greg Richards & Brian King. (2022). *The experience of cultural festivals: evidence from Hong Kong*. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/19407963.2022.2033249>
- Creed, D. (2011). *Masquerade and Postsocialism. Ritual and Cultural Dispossession in Bulgaria*. Indiana University Press, Bloomington.
- Fondacia MOJE BG. (2017). *Ikonomicheskite festivali - za horata, ikonomikata i umnite gradove [Innovative festivals - for the people, the economy and smart cities]*. <https://move.bg/wp/wp-content/uploads/Proekt-inovativnite-festivali.pdf>
- Kaneff, D. (2004). *Who Owns the Past? The Politics of Time in a 'Model' Bulgarian Village.*, Berghahn Books, New York,
- Li, J., Guangquan, D., Jinwen, T., & Ying, C. (2020). *Conceptualizing Festival Attractiveness and Its Impact on Festival Hosting Destination Loyalty: A Mixed Method Approach*

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwiulaW9rPj4AhUoVPEDHWXRDFk4ChAWegOIFBAB&url=https%3A%2F%2Fwww.mdpi.com%2F2071-1050%2F12%2F8%2F3082%2Fpdf&usq=AOvVaw3ii7N5C5pFfEgOr1sSrTdB>

Rao, V. (2017). *Poverty and public celebrations in rural India*. Word Bank.

<https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.18.1366&rep=rep1&type=pdf>

Saatci, G., & Onsekiz, C. (2020). The role of local festivals from the brochure layout perspectives in creating a destination image: a content analysis research. *Journal of Yasar University*, 15(57), 24-37.

<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/957475>

Schoch-Spana, M. Franco, C., Nuzzo, J.B., & Usenza, C. (2007). *Community Engagement: Leadership Tool For Managing Cultural Festivals Tradition and Innovation in Europe*. <https://www.routledge.com/Managing-Cultural-Festivals-Tradition-and-Innovation-in-Europe/Salvador-Pedersen/p/book/9780367649623>